

XÂY DỰNG ĐỘI NGŨ NHÀ GIÁO, ĐÁP ỨNG YÊU CẦU ĐỔI MỚI TOÀN DIỆN GIÁO DỤC - ĐÀO TẠO Ở NƯỚC TA HIỆN NAY THEO TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH

NGÔ VĂN HƯỜNG

Khoa Lý luận Chính trị, Đại học Mỏ - Địa chất Hà Nội

Ngày nhận bài: 05/02/2025; Ngày phản biện, biên tập và sửa chữa: 23/02/2025; Ngày duyệt đăng: 09/3/2025

ABSTRACT

According to Ho Chi Minh, teachers have the heavy and glorious duty of training cadres for the country, are pioneers on the ideological and cultural front, responsible for spreading to the young generation the true moral ideals, the system of values, the cultural quintessence of the nation and humanity, and nurturing in them noble qualities and creative abilities suitable for the development and progress of society.

Keywords: Ho Chi Minh, building, teachers, education, training.

Nhà giáo dục học vĩ đại Cômênxki đã từng nói: “Dưới ánh mặt trời, không có nghề nào cao quý hơn nghề dạy học”, Chủ tịch Hồ Chí Minh cũng khẳng định: “Không có thầy giáo thì không có giáo dục... không có giáo dục, không có cán bộ thì không nói gì đến kinh tế - văn hoá” (1). Người luôn coi trọng sự nghiệp giáo dục, đào tạo và dành sự quan tâm đặc biệt cho đội ngũ nhà giáo và những người làm công tác giáo dục. Theo Hồ Chí Minh, đội ngũ giáo viên luôn giữ một vị trí, vai trò vô cùng quan trọng, họ là người quyết định thành công công cuộc xây dựng và đổi mới nền giáo dục. Phát biểu tại Trường Đại học sư phạm Hà Nội (10/1964), Người nói: “Người thầy giáo tốt, người thầy giáo xứng đáng là người thầy về vang nhất, dù tên tuổi không đăng trên báo, không được thưởng huân chương. Song những người thầy giáo tốt là những người anh hùng vô danh. Đây là một điều rất về vang, nếu không có thầy giáo dạy dỗ cho con em nhân dân thì làm sao mà xây dựng Chủ nghĩa xã hội được. Vì vậy nghề thầy giáo rất quan trọng, rất về vang. Ai có ý kiến không đúng về nghề thầy giáo thì phải sửa chữa” (2), câu nói đó của Người khẳng định vai trò không thể thay thế của người giáo viên trong sứ mệnh đào tạo thế hệ trẻ.

Theo Hồ Chí Minh, các thầy, cô giáo có nhiệm vụ nặng nề và về vang là đào tạo cán bộ cho nước nhà, là những chiến sĩ tiên phong trên mặt trận tư tưởng, văn hoá có trách nhiệm truyền bá cho thế hệ trẻ lý tưởng đạo đức chân chính, hệ thống các giá trị, tinh hoa văn hóa của dân tộc và nhân loại, bồi dưỡng cho họ những phẩm chất cao quý và năng lực sáng tạo phù hợp với sự phát triển và tiến bộ xã hội. Muốn thực hiện được nhiệm vụ ấy, bản thân các thầy, cô giáo phải trở thành một lực lượng mạnh mẽ, có trí tuệ, tài năng mới có thể đào tạo được những thế hệ công dân, cán bộ có tài cho xã hội. Hồ Chí Minh cho rằng, một người thầy giáo giỏi không có nghĩa là phải tinh thông tất cả mọi lĩnh vực, hiểu trọn tri thức nhân loại, vì tri thức nhân loại vô cùng rộng lớn, tuy nhiên, cần không ngừng trau dồi kiến thức, đặc biệt phải thạo lĩnh vực chuyên môn của mình, đáp ứng ngày càng tốt hơn yêu cầu của sự nghiệp giáo dục - đào tạo. Hồ Chí Minh yêu cầu, những người hoạt động trong lĩnh vực giáo dục không được bằng lòng với kiến thức đã có, mà phải thường xuyên tích lũy kiến thức. Người cho rằng người nào tự cho mình là biết đủ rồi thì người đó là dốt nhất, nếu tự mãn cho mình giỏi rồi thì dừng lại mà dừng lại là lùi bước, là lạc hậu, tự đào thải mình trước.

Hồ Chí Minh cho rằng, nhà giáo phải thật sự kiêu mẫu tư tưởng, đạo đức, lối làm việc. Trong sự nghiệp trồng người, đội ngũ nhà giáo nếu chỉ có tài thôi thì chưa đủ, ngoài trí tuệ, tài năng, nhà giáo phải có đạo đức. Người nhắc nhở: “các thầy, cô giáo phải trở thành tấm gương sáng, thành kiểu mẫu về mọi mặt, tư tưởng, đạo đức, lối làm việc. Bởi nhân cách của người thầy là sức mạnh có ảnh hưởng to lớn đối với học trò, sức mạnh đó không thể thay thế bằng bất kỳ cuốn sách giáo khoa nào. Chính vì thế, Người luôn yêu cầu đội ngũ nhà giáo ngoài tài năng, học vấn phải có đạo đức. Bản thân Hồ Chí Minh đã từng là một người thầy - một nhà giáo dục vĩ đại. Sức mạnh giáo dục và cảm hóa của Người làm khuất phục cả những kẻ thù ở bên kia chiến tuyến, đưa họ trở về với chính nghĩa, với lương tri của con người. Sở dĩ có được điều

đó là do ở Người hội tụ đầy đủ tri thức, bản lĩnh và một phẩm chất nhân cách cao đẹp - một tấm gương cao cả để lớp lớp cán bộ học tập và noi theo.

Thấu suốt tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng đội ngũ nhà giáo, Đảng, Nhà nước và ngành giáo dục đã ban hành nhiều văn bản, chỉ thị về tiếp tục đổi mới mạnh mẽ chất lượng giáo dục, đào tạo, tạo chuyển biến cơ bản về chất lượng giáo dục, nhất là việc nâng cao chất lượng xây dựng đội ngũ nhà giáo. Chú trọng giáo dục tư tưởng - chính trị, nhân cách, đạo đức, lối sống cho người dạy, người học. Đổi mới nội dung, chương trình, phương pháp giáo dục theo hướng chuẩn hóa, hiện đại hóa, đề cao tư duy sáng tạo, năng lực tự học, tự tu dưỡng và giáo dục hướng nghiệp, đáp ứng nhu cầu nguồn nhân lực của đất nước và các địa phương, vùng miền. Đặc biệt, từng bước hoàn thiện hệ thống cơ chế, chính sách, phát hiện, đào tạo, bồi dưỡng, sử dụng nhân tài, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa. Mở rộng đào tạo, bồi dưỡng, tôn vinh các nhà giáo, cán bộ quản lý giáo dục, có công lớn trong sự nghiệp giáo dục, đào tạo, tạo điều kiện thuận lợi cho các nhà giáo cống hiến, phát triển vì sự nghiệp giáo dục. Đại hội XIII yêu cầu ngành giáo dục, đào tạo phải “Xây dựng đồng bộ thể chế, chính sách để thực hiện có hiệu quả chủ trương giáo dục và đào tạo cùng với khoa học và công nghệ là quốc sách hàng đầu, là động lực then chốt phát triển đất nước” (3) và “Chú trọng hơn giáo dục đạo đức, nhân cách, năng lực sáng tạo và các giá trị cốt lõi, nhất là giáo dục tinh thần yêu nước, tự hào, tự tôn dân tộc, truyền thống và lịch sử dân tộc, ý thức trách nhiệm xã hội” (3). “Gắn giáo dục tri thức, đạo đức, thẩm mỹ, kỹ năng sống với giáo dục thể chất, nâng cao tầm vóc con người Việt Nam” (4), đáp ứng yêu cầu xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

Trong thời kỳ hội nhập quốc tế hiện nay, để đáp ứng với yêu cầu đổi mới toàn diện giáo dục, đào tạo, mỗi nhà giáo cần quán triệt, nhận thức đúng đắn và vận dụng sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh. trong đó cần làm tốt một số nội dung sau.

Một là, mỗi nhà giáo phải không ngừng rèn luyện nhân cách, trau dồi đạo đức, lối sống.

Theo Hồ Chí Minh, đạo đức không phải trên trời rơi xuống, nó do đấu tranh, rèn luyện bền bỉ hàng ngày mà được hình thành, củng cố, phát triển và đó là nền tảng, động lực để các nhà giáo hoàn thành sứ mệnh về vang của mình. Người nhắc các nhà giáo: “Dạy cũng như học đều phải biết chú trọng cả tài và đức. Đức là đạo đức cách mạng. Đó là cái gốc, rất là quan trọng. Nếu không có đạo đức cách mạng thì có tài cũng vô dụng” (5). Muốn cho học sinh có đức thì nhà giáo phải có đức, phải tích cực tu dưỡng, rèn luyện phẩm chất đạo đức, tác phong, lối sống, thực sự là những tấm gương sáng về nhân cách, đạo đức cho học sinh noi theo. Bởi lẽ, sự tôn vinh, kính trọng đối với nhà giáo không chỉ ở kiến thức uyên thâm hay ở tài nghệ sư phạm mà quan trọng hơn cả là ở sự mô phạm về phẩm chất đạo đức, lòng yêu nghề, yêu trò và sự mẫu mực trong lối sống, ở giá trị cao cả và trong sáng của nhân cách nhà giáo. Sự rèn luyện, tu dưỡng đạo đức phải thường xuyên, liên tục, như “ngọc càng mài càng sáng, vàng càng luyện càng trong”. Mỗi nhà giáo phải nhận thức rằng, sản phẩm của giáo dục, dạy học là con người, là thế hệ tương lai của dân tộc, vì vậy, không

được phép tạo ra “phế phẩm” không giúp ích gì cho đất nước và sự nghiệp giáo dục. Một người công nhân tôi có thể làm hỏng một vài sản phẩm, một người kỹ sư tôi có thể làm hỏng một vài công trình, nhưng, một người thầy, cô giáo tôi có thể làm hỏng cả một thế hệ, đó là hậu quả khôn lường mà cả xã hội phải gánh chịu cho đến tận mai sau.

Hai là, mỗi nhà giáo phải thường xuyên nêu gương, trách nhiệm.

Trong sự nghiệp giáo dục, đội ngũ nhà giáo không chỉ nêu gương trong chuyên môn giảng dạy, phương pháp, tác phong chuẩn mực, mà còn nêu gương trong sinh hoạt đời thường, trong ứng xử, trong giải quyết các mối quan hệ... Người nhấn mạnh: “thầy giáo phải gương mẫu, trực tiếp làm nhiệm vụ: Đào tạo những công dân tốt, những cán bộ tốt sau này, góp phần xây dựng chủ nghĩa xã hội” (6). Trong điều kiện hiện nay, thiết nghĩ “nêu gương”, “trách nhiệm” phải trở thành một biện pháp, cách thức, nguyên tắc quan trọng trong thực hiện nhiệm vụ giảng dạy và các nhiệm vụ khác của mỗi nhà giáo; “nêu gương” thể hiện ở lời nói đi đôi với việc làm, ở tính kế hoạch, tính kỷ luật, tính tích cực, chủ động, tự giác, ở tự phê bình và phê bình, ở tình yêu nghề, yêu trò; “nêu gương”, “trách nhiệm” phải thường xuyên, liên tục hàng ngày, từ việc nhỏ đến to, từ ở nhà trường, cơ quan đến gia đình và các mối quan hệ. Dù trong hoàn cảnh nào mỗi nhà giáo không được đánh mất phẩm chất của mình, phải luôn là tấm gương cho học sinh noi theo, tránh thái độ thờ ơ đối với xã hội, xa rời đời sống thực tế, lười biếng trong học tập, nghiên cứu và nâng cao trình độ; thái độ kèn cựa địa vị, xem nhẹ công việc của mình, thiếu tinh thần xây dựng tập thể,... Bên cạnh đó, mỗi nhà giáo phải chú trọng đến tinh thần trách nhiệm, dám đối mặt với khó khăn, thử thách, sẵn sàng nhận mọi nhiệm vụ mà tổ chức giao cho. Đó là tinh thần trách nhiệm dành cho sự nghiệp giáo dục, mang tri thức tới cho các thế hệ học sinh, là sự dấn thân vì mục tiêu “trăm năm trồng người”.

Ba là, thường xuyên học hỏi, nghiên cứu, nâng cao năng lực chuyên môn và đổi mới phương pháp dạy học.

Nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ là một vấn đề hết sức quan trọng, muốn có phương pháp giáo dục tốt, trước hết phải am hiểu sâu sắc lĩnh vực chuyên môn giảng dạy, bởi vì: “Muốn huấn luyện thợ rèn, thợ người thì người huấn luyện phải thạo nghề rèn, nghề người” (7). “Giáo viên phải chú ý cả tài, cả đức, tài là văn hóa, chuyên môn, đức là chính trị (8). “Tài” chuyên môn của nhà giáo, được thể hiện ở chỗ linh hoạt, mềm dẻo, sáng tạo trong phương pháp giảng dạy không “câu nệ”, “hình thức”, “qua loa, đại khái”, “nhồi sọ” mà phải biết phải làm cho học sinh thấu hiểu vấn đề; thể hiện ở khả năng biên soạn giáo án, tài liệu, cập nhật tài liệu học tập, hiểu biết sâu sắc người học, không ngừng có sự gia công về mặt nội dung kiến thức, năng lực sư phạm, chuyên tài được kiến thức phù hợp với đặc điểm tâm lý, trình độ của người học và tri thức đó mang tính mới mẻ, hiện đại, phù hợp thực tiễn.

Mặt khác, đội ngũ nhà giáo phải không ngừng học tập và tự học tập để nâng cao trình độ về mọi mặt, phải luôn tìm tòi, sáng tạo và đổi mới trong nghiên cứu, giảng dạy đó là đạo lý của người thầy, cô giáo: Học trong nghề dạy, học trong cuộc đời, học để mà dạy. Những thói quen theo kiểu lối mòn, nếp cũ không còn phù hợp cần được thay đổi, không được bằng lòng hay thỏa mãn với trình độ hiện có của mình. Không được có thái độ coi thường, hạ thấp và xem nhẹ vấn đề học tập và tự học tập nâng cao trình độ chuyên môn, trình độ lý luận, kỹ năng nghiệp vụ sư phạm, năng lực quản lý, mỗi người phải luôn làm mới chính mình bằng những tri thức mới, những thông tin mới, có sức thuyết phục người học bằng chính sự uyên bác về kiến thức, trình độ chuyên môn và trí tuệ của mình.

Đổi mới phương pháp dạy học. Trong thời đại kinh tế tri thức, sự phát triển mạnh mẽ của khoa học kỹ thuật và công nghệ thông tin truyền thông đang đặt ra yêu cầu phải đổi mới nội dung, phương pháp dạy học. Sự đổi mới này trước hết phải bắt đầu từ đội ngũ nhà giáo. Nhà giáo giờ đây phải miệt mài lao động để cô đọng hệ thống kiến thức, đảm bảo những kiến thức này là cơ bản nhất, hiện đại nhất, hữu ích nhất cho người học. Họ vừa phải biết giảng giải cho người học, vừa phải biết thiết kế bài học, hướng dẫn người học thi công, vừa phải biết dẫn dắt để người học lĩnh hội, giác ngộ, vừa phải biết đưa người học thành người hợp tác, cộng tác với người dạy, với bạn để tìm ra

chân lý và thực hành chân lý một cách sáng tạo theo những kiến thức đã được tiếp nhận. Mỗi nhà giáo phải nhận thức rằng, mình không phải là thợ giảng mà phải là nhà giáo dục để hoàn thiện nhân cách người học “tập trung dạy cách học, cách nghĩ, khuyến khích tự học, tạo cơ sở để người học tự cập nhật và đổi mới tri thức, kỹ năng, phát triển năng lực” (9)... đó chính là tâm tư của Chủ tịch Hồ Chí Minh và Đảng ta muốn gửi tới đội ngũ nhà giáo trong sự nghiệp “trồng người”.

Bốn là, mỗi nhà giáo phải thật sự yêu nghề, gắn bó, tận tâm, tận hiến với nghề.

Thực tế cho thấy, “yêu nghề” trở thành một phẩm chất quan trọng của bất cứ một ngành, một nghề nào, đặc biệt là nghề dạy học. Khi nói chuyện tại Đại hội ngành giáo dục phổ thông miền Bắc, ngày 24/3/1956, Cố Thủ tướng Phạm Văn Đồng chỉ rõ: “Yêu nghề là gì? Là yêu nước, yêu dân, yêu sự nghiệp của mình, yêu tiền đồ của dân tộc... Yêu nghề có thiết tha, liên tục mới quyết tâm vũ trang cho mình về kiến thức, đạo đức để làm tròn nhiệm vụ đào tạo con người mới cho Tổ quốc, cho chế độ”. Bởi lẽ, sự nhiệt huyết, tận tâm, tận hiến của mỗi người thầy, cô giáo sẽ có sức lan tỏa tới cả một lớp học, khóa học, một thế hệ học sinh. Một nhà giáo, nếu không có đạo đức tốt, không yêu trường, mến nghề, tận tụy với học trò thì khó lòng mà say mê, toàn tâm toàn ý với công việc, phấn đấu vươn lên. Phải có lòng yêu nghề mới có động lực thật sự để nâng cao chuyên môn. Thực tiễn đã cho thấy, người có năng lực, chuyên môn cao nhưng không yêu nghề sẽ thiếu sự cố gắng, trách nhiệm nên khó có thể dạy tốt. Một nhà giáo có trình độ chuyên môn cao, có tay nghề vững, nhưng không yêu nghề thì bài giảng trở nên vô hồn. Do đó, yêu nghề vừa là phẩm chất đạo đức, vừa là phương tiện hành nghề của nhà giáo. Có yêu nghề mới luôn luôn có khát vọng nghiên cứu, tìm hiểu kiến thức chuyên môn, tìm kiếm biện pháp cải tiến phương pháp giảng dạy. Vì thế mỗi nhà giáo cần thường xuyên nâng cao nhận thức về giá trị, vị thế nghề nghiệp; thúc đẩy nhu cầu tự học, tự rèn, tự nghiên cứu, tự khẳng định. Đó chính là cơ sở của hành động thực tiễn, vì có nhận thức đúng đắn, đầy đủ mới có động lực, quyết tâm cao nhất, hoàn thành tốt mọi nhiệm vụ được giao.

Thiết nghĩ, để xứng đáng với nhiệm vụ vẻ vang của “người thầy”, mỗi nhà giáo cần luôn có ý thức rèn đức, luyện tài, tự tu dưỡng, trau dồi phẩm chất đạo đức cách mạng; luôn trách nhiệm, nêu gương; yêu nghề, tâm huyết với nghề; nâng cao năng lực chuyên môn đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ của sự nghiệp giáo dục. Tạo sự chuyển biến căn bản, toàn diện trong đội ngũ nhà giáo hiện nay là vấn đề mấu chốt của sự nghiệp giáo dục. Đồng thời, Đảng, Nhà nước cần tiếp tục hiện thực hóa mục tiêu “đổi mới mạnh mẽ chính sách đãi ngộ, chăm lo xây dựng đội ngũ nhà giáo và cán bộ quản lý giáo dục... thực hiện đồng bộ các cơ chế chính sách và giải pháp để cải thiện mức sống, nâng cao trình độ và chất lượng đội ngũ nhà giáo và cán bộ quản lý giáo dục” (10); kiên quyết đấu tranh loại bỏ những hiện tượng tiêu cực, sai trái trong giáo dục làm ảnh hưởng đến uy tín, phẩm giá, tư cách của nhà giáo, để mỗi nhà giáo thực sự là “thầy giáo tốt”, xứng đáng là “người thầy” mở trí, khai tâm cho con người. Bởi nghề dạy học được John Steinbeck ví “như một bộ môn nghệ thuật vĩ đại nhất bởi tác phẩm mà nó hướng đến chính là tâm trí và tinh thần của con người”.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- (1),(2),(5). Hồ Chí Minh Toàn tập, tập 14 (2011), Nxb CTQG - ST, Hà Nội, tr.403, 134, 400.
- (3),(4),(10). Đảng Cộng sản Việt Nam, Văn kiện ĐHDB toàn quốc lần thứ XIII (2021), Nxb CTQG - ST, Hà Nội, tr.136, 137, 138 - 139.
- (6),(8). Hồ Chí Minh Toàn tập, tập 12 (2011), Nxb CTQG - ST, Hà Nội, tr.271, 270.
- (7). Hồ Chí Minh Toàn tập, tập 6 (2011), Nxb CTQG - ST, Hà Nội, tr.356.
- (9). Ban Chấp hành Trung ương (2013), Nghị quyết số 29-NQ/TW khóa XI về Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế, Hà Nội, tr.3.